

Söyleşiler¹

↳ EVRAK İŞLERİ
ÜZERİNE:

MICHAEL
OSMAN İLE
SÖYLEŞİ

Melis Uğurlu:

Çalışmalarınızda evrak işlerine atfettiğiniz önemli rollerden biri mimarla yapı ustası arasındaki farkı ortaya çıkarmak ve vurgulamak. Evrak işlerini konumlandırma biçiminiz bu ikiliğin üzerine gidiyor: Bir yanda tasarım, diğer yanda ise inşaat; mimarın düşünsel emeği ile yapı ustasının fiziksel emeği, zihnin elle tutulamayan ürünü ile elin maddi ürünü. Burada evrak işleri iki işlev birden görüyor, hem bu ayrımı destekliyor ve genişletiyor hem de bununla neredeyse tamamen çelişecek biçimde aracı bir aygıt gibi davranarak sizin deyiminizle önceden ayrılanları bir araya getiriyor. Evrak işlerinin oynadığı rolün doğasında var olduğunu kabul edebileceğimiz bu diyalektik ilişkiden biraz bahsedebilir misiniz?

Michael Osman:

Belki de ilgi alanlarımı doğru konumlandırmak için biraz kendimden bahsedebilirim. Öğrenciliğim sırasında mimarlığın öğretilme biçiminden çok rahatsızdım. Tasarımı öğrenme biçimimizle mimarlığın uygulanma biçimi arasında anlamadığım bir fark vardı. Sonra bu farkın nereden doğmuş olabileceğini araştırmaya karar verdim. Çünkü ileride eğitimcilerin bu farkı yok etmek konusunda daha etkin olmalarını sağlayacağını düşünüyordum. Temel meselelerden biri, inşa etmenin stüdyo eğitimi ve jürilerde ortaya atılan sorulardan neden bu kadar uzak olduğuydu. Bahsettiğimiz mesafe, tasarımı yapı inşaatı alanında politik açıdan kısır bir konuma sokuyordu –ki hâlâ böyle olduğunu düşünüyorum– ve şantiyelerdeki çalışma ilişkilerinde ihmalkâr tavırlara imkân tanıyordu. Öncelikle mimarların işaret ettiğim kısır politik konumunun nasıl oluştuğu anlaşılırsa “Yapılarınızı kim inşa ediyor?” sorusunun da cevaplanabileceğine inanıyorum.

Proje bu hevesle başladı. Sorunuzda tanımladığınız ayrımın Amerika’da 150 yılı geçmeyen bir geçmişi olduğunu görmeye başladım. Amerika’da bu süre boyunca birçok büyük değişim gerçekleşti. İlk olarak tasarım emeği ile inşaat emeği arasındaki ayrımın icat edilmesi gerekliliği, oysa bu ayrım başka bağlamlarda hâlihazırda mevcuttu. Örneğin Britanya’da şartnamelerle ilgili evrak

işleri, 19. yüzyılın başlarından itibaren ortaya çıkmıştı. Bu bağlamda tasarım ve inşaatın işgücü uygulamaları arasında çok daha farklı bir ilişki olduğunu görebilirsiniz. Amerika'da ise şartnameler seri üretim süreçlerinin inşaatı dahil edilmesiyle ilgili gibiydi. Örneğin Sigfried Giedion'a göre Amerikan mimarisinin zanaata bel bağlayan Avrupalıları alt etmesinin nedeni büyük ölçekli endüstriydi.¹ Bahsettiğim hipotezin 1930'larda ortaya atılmasından sonra yansımaları 1950'ler ve 1960'lar boyunca sürdü. Mimarların endüstri ve inşaat arasında arayüz işlevi görmeleri fikrinin birçok farklı sonuçlar doğurduğunu gördüm.

İlk olarak, daha önce de söylediğim gibi, Amerika'daki mimari stüdyo eğitimlerinde inşaatın sınırlı bir yeri olmasının nedeni bu olabilir. İkincisi, mimarlık ücretlerinin, özellikle de mimarın emeği inşaat maliyeti üzerinden ölçüldüğünde, nasıl hesaplandığını da etkilemiş olabilir. Böyle olduğunda mimarın güvencesizliklerinin ikiye katlandığını söyleyebilirim. Öncelikle yaptıkları işi tespit edilebilir inşaat miktarından elde edilen ölçülemez bir üretim biçimi olarak tanımlıyorlar. Ayrıca kendilerini de şantiyedeki beklenmedik durumlardan ve işletmenin oraya özgü çalışma biçiminden soyutluyorlar. Durumun Amerika'da yarattığı olumsuz sonuçlar hayli aşikâr, ben ise tarihsel bir çalışmanın, müdahale etmemiz için faydalı olabileceğini düşünüyorum.

M.U.:

Tasarım üretimini tanımlarken kullanılan "ölçülemez" ifadesini ilginç buluyorum, çünkü evrak işlerinin bir diğer yanını, yalnızca emeği yönetirken ya da düzenlerken değil, aynı zamanda bilimsel, nesnel ve anlaşılır olduğu düşünülen veriyi iletme konusunda elinde tuttuğu gücü gösteriyor. Çalışmalarınızda sıklıkla karşılaştığımız Bruno Latour da idari evrak işlerinin tumturaklı ve tartışmalı durumlardaki "eşsiz avantajıyla" ilgileniyor.² Bugün de hâlâ başka türlü doğrulanamayacak veya ölçülemeyecek emeğimizi rakamsallaştırıp, harcadığımız saatleri müşterilere sunabilmek için zaman çizelgelerine girdiğimizde faydalıyoruz evrak işlerinin bu rolünden. Evrak işlerinin konuştuğumuz bağlamda sunduğu ise mekânsaldan çok zamansal bir bağlantıya dönüşüyor. Evrak işlerinin mekânsal ve zamansal aracılıkta oynadığı rolle ilgili görüşlerinizi merak ediyorum.

M.O:

İkisinin diyalektik açıdan ilişkili olduğunu düşünüyorum. Emeğin her türlü zamansal ölçümü ofisteki bir mekânsallığa dayanıyor. Sürdürdüğüm projenin mimarlık ofisini idari kontrolün mekânsal bir koşulu olarak tarihselleştirmek gibi bir boyutu da var. Evrak işlerini soyut bir varlıktansa mimarlık ofisindeki hiyerarşik konumlar arasındaki belirli bir dizi ilişkinin maddi tescili olarak görmeyi tercih ederim.

Örneğin zaman çizelgelerinin sorunu, emeğin uygulanma biçimleriyle ilgili birtakım kayıtlar sunarken diğer yanları görmemize ne yazık ki izin vermemesi. Özellikle artık mimari emek ekranlarda ve işçiler arasındaki kablo bağlantılarında saklı olduğu için, mimari uygulamaların mekânsallığını görme kapasitemiz daha da baskı altına alınmış durumda. Bu da yalnızca zamansallığın emek üzerindeki hâkimiyetini kuvvetlendirmeye yarıyor. Latour mevcut bir durum için gerçekçi bir tanım arıyor olsa bile, bize bu durumu değiştirmek için pek fazla araç sunmuyor, ofisin ahlaki inançlarımıza karşılık vermesini sağlamak hâlâ zor. Bu yöntemden çok şey öğrendiysem de Latour nasıl hareket edileceğini bilmeyi zorlaştırıyor, özellikle de teknik özellikleri ağır basan bir sistemin diğerleriyle kesişimine atılan her bakışta o durum daha da karmaşıklaştığında. Emeğin yönetiminde zamana öncelik verilmesi, yönetim mecrasının nasıl çalıştığını kısmen zaman çizelgesi aracılığıyla gözler önüne seriyor. Yine de örneğin ortak çalışmanın farklı bir şekilde ölçülebileceği hegemonyaya karşı bir mimarlık ofisi görünümü oluşturmak çok hoş olurdu.

1 Sigfried Giedion, "American Development," ve "Toward Pure Forms," Space, Time, and Architecture [1941] (Cambridge: Harvard University Press, 1969), 335–54; 381–96. Kitap Türkçeye Mekân, Zaman ve Mimarlık adıyla çevrildi.

2 Bruno Latour, "Visualization and Cognition: Drawing Things Together," Knowledge and Society Studies in the Sociology of Culture Past and Present 6 (1986): 1–40.

Bu, yönetimin işleyiş biçiminin daha genel bir politik-ekonomik eleştirisi. Öğrencileri işleriyle ilgili değer yargılarını yansıtacak mimarlık ofisleri kurmaya hazırlamak için mimarlık pedagojisinin meslek kuruluşlarının “en iyi uygulama” ilkelerini benimsemektense işletmeciliğin eleştirilerini bünyesine katması gerektiğini düşünüyorum.

Ian Erickson:

Ölçümle ilgili sohbeti ileriye taşımak gerekirse, önceden de bahsi geçen bilimsel ve anlaşılır veri sunmanın “eşsiz avantajının” evrak işlerine sağladığı otorite, “kaydetmediysen olmamıştır” özdeyişi gibi, belgeleme lehine bir önyargı oluşturuyor ve olayları kaydetmenin yoruculuğuna dair örtülü bir varsayım taşıyor. Modernism’s Visible Hand (Modernizmin Görünür Eli) adlı kitabınızdaki evrak işleriyle ilgili bölüm, teknik belgelerde yer alan farklı tür bilgileri (takvimler, bütçeler, piyasa koşulları, yönetmelikler gibi) tanımlayarak başlıyor, ancak bilgi kategorileri mimarlığın ilgi alanlarının tümünü kapsamıyor.³ Mimari evrak işlerinin türleri içerisinde hangi bilgiler ölçülüyor, belgelenmiyor ya da dahil edilmiyor? Ayrıca bunların olmayışı nasıl bir önem taşıyor?

M.O.:

Bu bir nevi bilinmez bilinmeyenler durumu. Öte yandan stratejik eksiklikler olarak da anlamaya başlayabiliriz diye düşünüyorum. Örneğin ofislerde yeni yeni yükselen bir toplumsal cinsiyet dinamiği var, soru da şu: Mimari pratiğin bu boyutunu nasıl anlamalı ve düşünmeliyiz? Örneğin dinamiği, ailevi izinlerin bürokrasisi üzerinden anlarsak 50 yılı ancak aşmış değerlerin bulgularına sahip oluruz.

Mimarlık ofislerinde yeni bir dizi pratiği nasıl benimseyebiliriz? Kişilerarası ilişkileri yasalarla mı düzenlemek istiyoruz? #MeToo hareketi sayesinde çalışma ortamının dinamikleri bugün daha iyi yönetiliyor ve daha görünür hâlde. Benim sorduğum soru ise şu: Yeni kurallar aracılığıyla tam olarak nasıl bir tür toplum oluşturmak istiyoruz? Günümüzde ofis hayatı daha öncesine kıyasla daha iyi, ancak mimari emeğin güncel koşullarını henüz enine boyuna değerlendirmedik. The Architecture Lobby bunu deneyen bir toplumsal hareket, ayrıca akademiyle bağları da var. Yine de çok daha fazlası yapılabilir ve tarihi bir bakış açısı, ofis uygulamalarıyla ilgili tartışmaların daha bilinçli hâle gelmesine ve geleceğin mimarlarının eğitimlerine dahil edilmesine yardımcı olabilir. Bir bakıma konuştuğumuz hususlar evrak işlerine dönüştürülmektense profesyoneller olarak paylaştığımız bir dizi değer olarak tartışılmalı.

Bir diğer nokta, düşünsel emek ve fiziksel emeğin varsayılan hiyerarşilerini tartışmak. Örneğin eski endüstriyel düzenin yeni otomasyon araçlarını hâlâ bünyesine katamaması beni hayal kırıklığına uğrattı. Düşünsenize, bir zamanlar rölöve resimlerini çizerken insanların binaları elleriyle ölçmeleri gerekiyordu. Artık üç boyutlu tarama cihazıyla yapılabilir. Ölçme aletlerini ofislerin iş akışına nasıl dahil etmeliyiz? Diğer otomatikleştirilmiş süreçlerle ilgili ne yapabiliriz? Üniversiteler işte bu noktada, mimarlık ve yapı uygulamaları arasındaki etik ilişkiyi tartışırken yararlı bir rol oynayabilir.

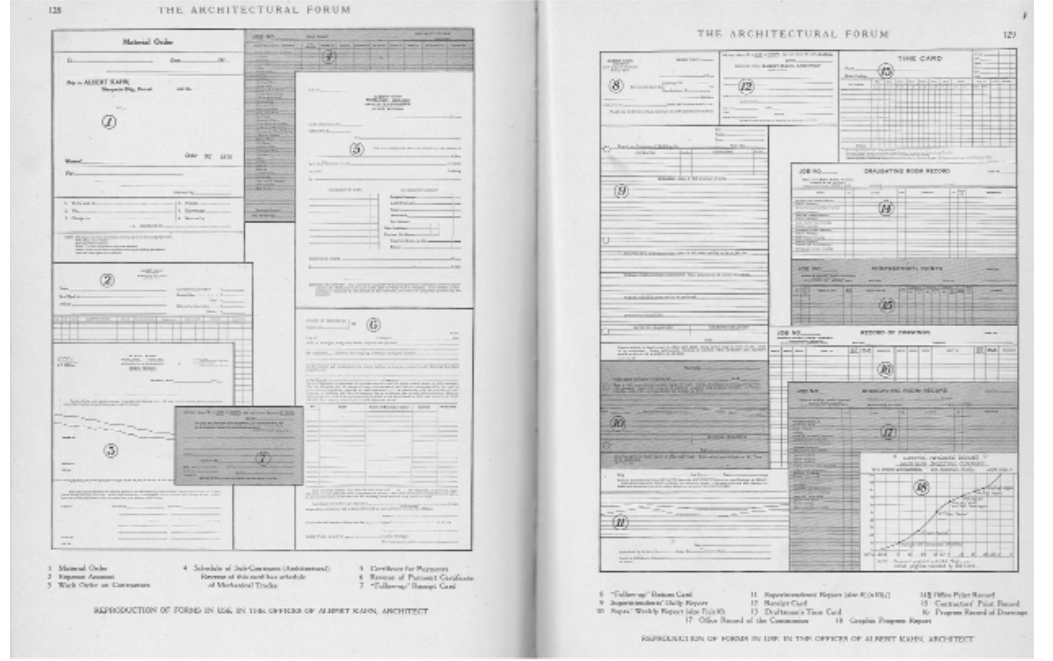
I.E.:

Otomasyon aynı zamanda hata olgusunu da gündeme getiriyor. Evrak işlerinin ve yönetsel aygıtların hızlıca uyarlanması, verimlilik ve standartlaşma iddialarında bulunurken dahi inşaat sektörünü giderek daha karmaşık hâle getirdi. Sizce karmaşık ve görünüşte verimli sistemlerde hatanın, dikkatsizliğin, kazanın rolü nedir?

3 Michael Osman, “Regulation through Paperwork in Architectural Practice,” *Modernism’s Visible Hand: Architecture and Regulation in America* içinde (Minneapolis: University of Minnesota Press, 201), 165.

M.O.:

Dürüst olmak gerekirse otomasyon tam da hatayı arıyor. Bu konuda iyi bir kaynak Norbert Wiener'in yazdığı, 1948'de yayımlanan *Cybernetics: Or Control and Communication in the Animal and the Machine* (Sibernetik: Ya da Hayvan ve Makinede Kontrol ve İletişim). Kitap, organizmaların, hataları kontrol devrelerine nasıl dahil ettiklerini anlamak için sibernetiği bir bilgi alanı olarak ileri sürüyor. Hatalar insanlarla makineler arasındaki bağları belirli açılardan anlamamızı sağlıyor. Makinelerimizin olası rastlantısal ve hatalı etkilerine yönelik anlayışımız, kendi değerlerimizi, bazı hata türlerini kabul etmek konusundaki beceriksizliğimizi yansıtıyor. Dolayısıyla hata, makinelere bazı şeylerin olmamasından emin olurken başka şeylerin olmasına ihtimal bırakan kodlar yazarak oluşturduğumuz tarihsel anlatılarda saklı.

Albert Kahn'ın ofislerinde kullanılan formlar. "1. Malzeme sipariş formu, 2. Masraf hesap kâğıdı, 3. Form üzerinde müteahhidin iş emri, 4. Taşeron çizelgesi, 5. Ödeme belgesi, 6. Ödeme belgesinin arka tarafı, 7. Takip alındı kartı, 8. Takip iade kartı, 9. Yöneticinin haftalık raporu, 11. Yönetici raporu, 12. Alındı kartı, 13. Teknik ressamın mesai kartı, 14. Ofis sicili, 15. Müteahhit sicili, 16. Çizimin ilerleme raporu, 17. Komisyonun ofis sicili, 18. İlerleme grafiği." George C. Baldwin, "The Offices of Albert Kahn, Architect, Detroit, Michigan," *The Architectural Forum* 29:5 (Kasım 1918), 128-9.

Teknik bir sistemde seçimden bahsedebilmek için hataya yer bırakmalısınız. İnsanların özgür iradelere sahip olmasının tek nedeninin hata yapmaları ya da risk almaları olduğunu anlıyoruz. Otomasyon hataları hiçbir zaman örtmeyecek, hatta ortadan bile kaldırmayacak. Aksine otomasyon hataları hayatımıza dahil etme biçimimizle doğrudan uyumlu. Bir örnek vereyim: Otomatik düzeltme uygulaması, çoğu zaman hatalarımı başka bir hatayla düzeltiyor. Yani "teknolojik yetersizlik", otomasyon deneyiminin bir parçası. Bunu yeniden mimari eserlere uyarlayabiliriz. Bir yerde ya da bir noktada aynı yapay zekâ araçlarının bir dizi yapı uygulama projesi çizimlerinin üretilmesini takip edeceğinden eminim. Mimarlarla mühendisler, mühendislerle alt yükleniciler, alt yüklenicilerle inşaat ustaları, inşaat ustalarıyla müşteriler ve daha fazlası arasında kurduğumuz ilişkiler, bir şekilde yapay zekâ araçlarıyla izlenecek. Böyle bir yapay zekâ, bir hatayı hata olmadığına inandığı ama başka bir hata türü olabilecek bir şeyle rahatlıkla değiştirebilir.

Örneğin üç, dört ya da beş kişi aynı anda aynı dosya üzerinde çalışmaya başlarsa ne olur? Stüdyo derslerinde öğrenciler arasındaki iletişimin tasarım etkileşiminin farklı bir boyutu için model oluşturduğunu görebiliriz. Teknolojik dönüşümün farklı biçimlerine uyum sağlamaktan başka çaremiz yok. Mesele şu:

Kendilerinin dayatma yollarına karşı biz nasıl harekete geçeceğiz ve müdahale edeceğiz? Yazılım programlarının (okullarda ve ofislerde) mimarların çalışma biçimine kendi değerlerini getirdiğini göz önünde bulundurmakta fayda var.

M.U.:

Evrak işleriyle ilgili Latour'un "Drawing Things Together" (Şeyleri Birlikte Çizmek) adlı metninde ortaya attığı bir diğer özellik de "yazmanın ve görselleştirmenin maddesel ve sıradan" olması ve bundan ötürü "dikkatimizden kaçacak kadar gösterişsiz, kullanışlı, yaygın" hâle gelmesi.⁴ Evrak işlerinin bu tanımını da hata konusuyla bağlantılı olarak düşünebiliriz aslında. Evrak işlerinin sıradanlığıyla ilgili ne düşünüyorsunuz?

M.O.:

Bilinçli amaçlarımız ve bilinçdışı alışkanlıklarımız arasındaki ayrımı kabul etmemekte kararlıyım. Sıradan iş alışkanlıkları ile en yüce amaçlarımız birbirleriyle doğrudan ilişkili. Amaçlarımız politik ya da estetik olabilir (nitekim ikisi birbirini dışlamaz), bizim yapmamız gereken alışkanlıklarımız ve rutinlerimizin amaçlarımızı nasıl kuvvetlendirdiğini ya da zayıflattığını anlamak. Mimarlığın politik tarihini genellikle amaçlar tarihi üzerinden yazıyoruz, oysa bana kalırsa aynı tarih alışkanlıkların bakış açısından da yazılabilir. Bu da şu anlama gelir: Mimarlık tarihini yalnızca amaçlara ulaşmanın tarihi olarak görmek yerine bu başarıların bazı alışkanlıklara dayandığını da anlayabiliriz.

İdeolojinin sıklıkla reklamcılığın ve tüketiciliğin dünyasında var olduğunu düşünüyoruz, hâlbuki hayatımızın pek çok farklı alanında da yer alıyor. Her gün hayatımızın bir parçası olan sıradan ideolojileri nasıl görünür kılabiliriz? Örneğin 1970'lerdeki Marksist feministler ev işinin sıradan yanlarıyla ilgili ideolojik bir eleştiri kaleme aldılar.

Mimarlığın üreticisi, eleştirmeni ve müşterisi, bir arada mimarlık kültürünün etrafındaki hegemonik gücü oluşturan elitler. Onların hegemonik eylemlerine olanak sağlayan ise diğer aktörler arasındaki altyapı ilişkileri. Latour'un iyi yanı, anlaşma noktası olarak hafife aldığımız, anlaşmazlık yaşamadığımız şeyleri yazdıklarıyla fark etmemizi sağlaması. Sonuç olarak Marksistler onun politik nitelikleri yok ettiğini söylüyor. İşe sıradan olanı dahil ettiğinizde şok unsuru devreden çıkıyor. Bu da bir eksiklik, çünkü sıradana sıkışıp kaldığınızda insanları harekete geçirmek ve toplumsal hareketleri tetiklemek zor. Örneğin iklim değişikliği için suçu ufak tefek hareketlere atarsanız insanları nasıl harekete geçirebilirsiniz? Küresel ısınma için yaşam tarzlarını suçlayarak büyük politik değişimler yapma kapasitemizi kaybediyoruz. İşe bisikletle giderek gezegeni kurtardığımızı sanırken aslında hiçbir şey yapmıyoruz. Yalnızca işe bisikletle gidiyoruz.

M.U.:

Gelinen noktada bağlamımızı biraz genişletmek istiyorum. Evrak işleri, bürokrasi ya da idari yönetim araçlarıyla ilgili çalışmalarınız genellikle ofis ortamına odaklanıyor. Biz Türkiye Pavyonu projemizde aynı zamanda mimari emeğe ya da üretime daha geniş kapsamlı yaklaşmakla da ilgileniyoruz; inşaat sahaları ile malzemenin çıkarılması ve nakliyesi gibi mimarlığın daha geniş üretim çevreleri de dahil. Bu "dış" bölgelere dair hiç düşündünüz mü, sizce çalışmalarınız oralara da uyarlanabilir mi?

M.O.:

Modernism's Visible Hand'in son bölümü mimarlık ofislerine odaklanıyor ancak idari evrak işlerinin etkisinin ofisin dışında görüldüğü başka çalışmalarım da var. Örneğin başka bir çalışmamda betonun tarihine bakarken mimarlık ofisiyle şantiyenin yönetimi arasındaki ilişkiyi düşünüyordum. Ofis çalışmaları beton bina inşa etmek için gereken iş gücü miktarını kesin olarak hesaplayabiliyordu. Ayrıca

4 Latour, "Visualization and Cognition: Drawing Things Together," 3.

beton agregasını taşımanın, karıştırmanın, dökmenin ve kalıbın bir araya gelmesi için gereken farklı parçaları inşa etmenin ne kadar süreceğini de kestirebiliyorlardı. Bence beton harika bir örnek, çünkü taşocağından çıkarılıp yere serilmiyor ya da bir tuğla gibi ateşe verilmiyor, birden fazla zamansallıkla hem orada hem de farklı bir yerde bir araya getiriliyor.

Beton, farklı zamansallıkları soğurma kapasitesine sahip. Belki de bu yüzden gelişen dünyayı inşa etmek için tercih edilen malzeme. Örneğin Türkiye’de ağırlıklı olarak beton yapılar var, bunun nedeninin de kısmen beklenmedik durumları soğurabilmesinden kaynaklandığını düşünüyorum. Kumu oradan, çimentoyu buradan, çakılı oradan, inşaat demirini buradan alabilirsiniz. Bir şeyleri bir araya getirme ve farklı zamansallıkları yönetme kapasitesi, şantiyede tüm tuğlaların tek bir yerden gelmesini bekleyip harcınızı sonra karıştırmaktansa esnek davranabilmeye olanak sağlıyor. Yine de beton etrafında bir tür olasılıksal kesinlik var. 20. yüzyılın istatistiki düşünceye ve bu malzemeye odaklanmasını çok açıklayıcı buluyorum.

Meslektaşım Lucia Allais’in Forrest Meggers ile birlikte yazdığı, benim de editörlüğüne katkıda bulunduğum bir çalışma var. Çalışmada betonun tarihine ve beton üzerinde yapılan, neme ve ısıya dayalı kimyasal bir işlem olan karbonlamanın sorunlarına odaklanıyorlar. İklim değişikliğiyle beton yapılara biçilen 100 yıllık ömürlerin daha da kısılacacağını düşünüyorlar, yani karşı karşıya olduğumuz zayıf köprü ve bina krizi daha da şiddetlenecek.

Böyle meseleler mimarları, yapı ve inşaat mühendisleriyle bir araya getiriyor. Bir tarihçiyle bir mühendisin iş birliği yaptığını görmek hoş, çünkü bilginin alana yaptığı müdahale saha çalışması, yapı yönetimi, ofis yönetimi ve ofis işinin birbirine bağlılığı üzerine kafa yoruyor. Beton yapıların tüm bu yönleri, direnci ya da aradığımız neyse onu geliştirebilmemiz için sıralanıyor.

I.E.:

Konuşmayı sonlandırırken mimarlık disiplininin bahsetmek istiyorum. Pek çok kişi mimarlığın kendine özgü bir söyleme sahip olmadığından, sanat tarihiyle ilgili bir çerçeveye dayandığından yakınıyor. Bazıları da alternatif bir özgünlük tartışmasına eleştirel bir alan yaratmak adına mimarlığın kendi işleyişine özgü kuralların, şartnamelerin veya standartların sosyal, politik ve çevresel varsayımlarına ve boyutlarına işaret ediyor. Sizin araştırmanızın da benzer bir umudu var mı? İkinci sorum ise şu: Evrak işleri başından beri mimarlık disiplinine mi özgü, yoksa erken modernizmin yönetsel kapitalizminin ihraç ettiği bir şey mi, hatta daha da ileriye gidersek mimarlığa özgü herhangi bir şey var mı?

M.O.:

Bu konuda meslektaşım Zeynep Çelik Alexander’ı belirtmek isterim, nitekim onun kitabı mimarlığın disiplin olma iddiasını inceliyor.⁵ Bu iddia Psikolojinin 19. yüzyılın sonlarında sahip olduğu pozitif ve beşerî bilimler arasındaki muğlak rolden türemiş gibi görünüyor. Fakat anladığım kadarıyla sizin sorunuz daha çok 1970’lerden bu yana “disiplinlerarasılık” dediğimiz kavramla ilgili. Evrak işlerini yapıldığı dünya için bir tür arabulucu gibi değerlendirme fikrinizi çok ilginç buldum. Mimarlığın var olduğu mecra tam da bu. Hatta daha da ileriye, mimarlığın da ötesine giderek yaratıcılıkla ilgili her türlü talebi bu mecraya dahil edebilirim. Bence bilim, sanat, mimarlık ve kendi ürününü yaratıcı olarak tanımlamaya çalışan başka her disiplin, yaratıcılık iddiasını evrak işi bürokrasileri oluşturarak ortaya atar. Bir disiplin yeni bilgi üretimine ve eski bilgiyi toplayıp arşivlemeye dayandığı için disiplin olmaya dair her iddiaya da evrak işleri aracılık eder. Bunu gerçekleştirmek için herşeyi bir arada tutacak altyapıyı oluşturmak gerekiyor tabii ki. Bana göre evet, yaratıcı üretimin her türü için geçerli olduğu gibi mimarlık disiplini de evrak işlerine bağlı. Aslına bakarsanız garip olan, herhangi bir bilgi birikimi ya da yaratıcılık biçiminin öyle ya da böyle bir evrak işi içermediğini düşünmek.

5 Zeynep Çelik Alexander, *Kinaesthetic Knowing: Aesthetics, Epistemology, Modern Design* (Chicago: The University of Chicago Press, 2017).

Yazar hakkında

Michael Osman Kaliforniya Üniversitesi Los Angeles'ta, Mimarlık ve Kentsel Tasarım bölümünde doçent, aynı zamanda Mimarlık Tarihi ve Teorisi lisansüstü ve doktora programlarının direktörü. *Modernism's Visible Hand: Architecture and Regulation in America* (Modernizmin Görünen Eli: Amerika'da Mimarlık ve Yasal Düzenleme) kitabının yazarı ve *Aggregate Architectural History Collaborative*'in (Toplu Mimarlık Tarihi İşbirliği) kurucu üyelerinden biri.